

Ἡ ἀκμὴ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων

Ἡ ἀκμὴ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων

Β'. **Περίοδον ἀκμῆς** ἐγνώρισαν τὰ Ἱεροσόλυμα ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ἁγίου βασιλέως καὶ ἰσαποστόλου Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου (324 μ.Χ.), ἕως καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 7^{ου} αἰ. Τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ἡ Βασιλομήτωρ ἁγία Ἑλένη, εὐροῦσα τὸν Τίμιον Σταυρόν καὶ τὸ κενὸν Μνῆμα τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἀναστάσεως, ἀνέδειξε καὶ ἐκόσμησε καὶ ἅπαντα τὰ λοιπὰ πάνσεπτα Προσκυνήματα τῆς ἐπὶ γῆς οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ Λόγου, τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, οἰκοδομήσασα περὶ τοὺς εἰκοσιπέντε περικαλλεῖς ἱεροὺς Ναοὺς, ἐπὶ τοῦ Παναγίου Τάφου, τοῦ Φρικτοῦ Γολγοθᾶ, τῆς Εὐρέσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, τοῦ Θεοδέγμονος Σπηλαίου τῆς Γεννήσεως, τοῦ τόπου τῆς τοῦ Κυρίου Ἀναλήψεως κ.ἄ. ἁγίων Τόπων (326-335). Οἱ Ἐπίσκοποι Ἱεροσολύμων διεδραμάτισαν σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν καταπολέμησιν τῶν αἱρέσεων, ὡς λ.χ. ὁ ἅγιος Κύριλλος ὁ Κατηχητὴς κατὰ τῆς αἱρέσεως τοῦ Ἀρειανισμοῦ. Ὁ Μοναχισμὸς ἀνεπτύσσετο συνεχῶς, ἔλαβε δὲ περισσότερον ὁργανωμένην μορφήν ὑπὸ τὰ λαυρεωτικὰ συστήματα τῶν ἁγίων Ἰλαρίωνος καὶ Χαρίτωνος εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 4^{ου} αἰ. Τῷ 407 σημειοῦται καὶ ἡ ὀριστικὴ πτῶσις τῆς εἰδωλολατρίας εἰς τὴν Παλαιστίνην, διὰ τῆς καταστροφῆς τοῦ ἐν Γάζῃ Μαρνείου Ναοῦ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πορφυρίου, ἐπισκόπου Γάζης, τοῦ Θεσσαλονικέως (+ 420 μ.Χ.), καὶ τῶν ἐν Γάζῃ Χριστιανῶν.

Σταδιακῶς ἡ Ἐπισκοπὴ τῶν Ἱεροσολύμων, ἡ ὁποία κατέστη παγχριστιανικὸν προσκύνημα, ἀνήχθη εἰς Μητρόπολιν τῶν τριῶν Παλαιστινῶν (ἀρχὰς 5^{ου} αἰ.), ἡ δὲ λατρευτικὴ αὐτῆς τάξις, τὸ Τυπικόν, συνεχῶς ἀνεπτύσσετο ὑποδειγματικῶς, μὲ γλῶσσαν λατρείας, σχεδὸν ἀποκλειστικῶς, τὴν ἑλληνικὴν. Τελικῶς ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδος τῷ 451 ἀνύψωσε τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἱεροσολύμων εἰς Πατριαρχεῖον, ἐν ἑκ τῶν πέντε μεγίστων ἐκκλησιαστικῶν κέντρων τοῦ τότε κόσμου (τῆς «Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν»), λόγῳ τῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν εἶχεν εἰς τὴν συνείδησιν τῶν Χριστιανῶν διὰ τὴν ἐξαίρετον λατρείαν, θεολογίαν καὶ μοναχικὴν ζωὴν, διὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδοξίας ἀγῶνας καὶ τὴν μνημειώδη αὐτῆς ἐκκλησιαστικὴν ἀρχιτεκτονικὴν.

Ὁ Μοναχισμὸς τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς Ἐκκλησίας ἔδωκε κατὰ τοὺς 5^{ον} καὶ 6^{ον} αἰῶνας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μερικὰς ἀπὸ τὰς πλέον λαμπρὰς ἀσκητικὰς μορφάς: Τοὺς ἁγίους Εὐθύμιον τὸν Μέγαν, Γεράσιμον τὸν Ἰορδανίτην, Σάββαν τὸν Ἁγιασμένον καὶ Κυριακὸν τὸν Ἀναχωρητὴν, τὸν ὁργανωτὴν τοῦ Κοινοβιακοῦ Μοναχισμοῦ ἅγιον Θεοδόσιον τὸν Κοινοβιάρχην καὶ ἄλλους πολλούς, οἱ ὅποιοι μετέτρεψαν τὰς ἀνύδρους ἐρήμους τῆς Ἰουδαίας καὶ Παλαιστίνης εἰς πόλεις ἀγγελικῆς διαγωγῆς. Τὸ Τάγμα τῶν «Σπουδαίων» τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, δηλ. ἡ πρῶτος μορφή τῆς Ἀγιοταφίτικης Ἀδελφότητος, ἰδρυθὲν εἴτε ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Ἀλεξάνδρου τὸν 3^{ον}

αί., εἴτε μετὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, ἐγκατεστάθη τὴν περίοδον αὐτὴν, τέλος τοῦ 5^{ου} αἰ., ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἡλίου Α' ὁριστικῶς εἰς τὸν περὶ τὸν Πανάγιον Τάφον χώρον. Οἱ Πατριάρχαι Ἱεροσολύμων καὶ οἱ προαναφερθέντες μοναστικοὶ ἡγέται, πέραν τῆς ποιμαντικῆς ἢ καὶ ἀσκητικῆς αὐτῶν μερίμνης, ἐπεδόθησαν ἀποτελεσματικῶς καὶ εἰς τὴν κατεπολέμησιν τῶν αἱρέσεων τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ καὶ τοῦ Ὡριγενισμοῦ. Τὰ Ἱεροσόλυμα καθίσταντο κέντρον τῆς χριστιανικῆς λατρείας καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν γραμμάτων, αἱ δὲ εὐεργεσίαι τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, συμπληροῦσαι αὐτὰς τῆς πρὸ ἐνὸς αἰῶνος δρασάσης Αὐτοκρατείας Εὐδοκίας τῆς Ἀθηναίας, εὐεργέτιδος τῶν ἁγίων Τόπων (εἰς τὰ μέσα τοῦ 5^{ου} αἰ.), ἐνίσχυσαν τὴν πρόοδον ταύτην ἔτι περισσότερον. Ὀλίγον πρὶν ἢ Ἱερουσαλὴμ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Περσῶν τοῦ Χοσρόου τὴν 19^{ην} Μαΐου τοῦ 614, ἡ Ἐκκλησία εὕρισκετο εἰς ἀκμὴν, ὑπῆρχον δὲ τέσσαρες μεγάλαι Μητροπόλεις, Καισαρείας, Σκυθουπόλεως, Πέτρας καὶ Βόστρων, καὶ περὶ τὰς 365 ἱερὰι Μοναί.

Ἡ ὑπὸ τῶν Περσῶν καταστροφή, θλιβερὸν ὀρόσημον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας, κατέλιπεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα 65 χιλιάδας νεκρῶν καὶ ἰσοπεπεδωμένα τὰ ἱερὰ Προσκυνήματα καὶ τὰς Μονάς, τὸν δὲ Τίμιον Σταυρόν, τὸν Πατριάρχην Ζαχαρίαν καὶ τοὺς προύχοντας τῶν Ἱεροσολύμων, ἐν αἰχμαλωσίᾳ εἰς τὴν Περσίαν. Ὁ τοποτηρητὴς τοῦ θρόνου, καὶ ἀργότερον Πατριάρχης Ἱεροσολύμων, ἅγιος Μόδεστος, ἐπανήνεγκε τὰ Προσκυνήματα εἰς τὸ πλεῖστον τῆς παλαιᾶς τῶν αἰγλης, ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος, μετὰ πολυετεῖς πολέμους, κατατροπώσας τοὺς Πέρσας τῷ 627, ἀνέκτησε τὸν Τίμιον Σταυρόν, τὸν ὁποῖον ἐπανάφερε θριαμβευτικῶς εἰς Ἱεροσόλυμα, ὁμοῦ μετὰ τῶν αἰχμαλώτων, τῷ 630. Ὡστόσον, ὀλίγα ἔτη ἀργότερον, ὁ Ἡράκλειος δὲν ἠδυνήθη νὰ σταματήσῃ τὸν κατακλυσμὸν τῆς ἀραβικῆς προελάσεως, καὶ τὸ ἔτος 638 τὰ Ἱεροσόλυμα διεχωρίσθησαν ὁριστικῶς ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν ἑλληνορωμαϊκὴν Αὐτοκρατορίαν, πεσόντα εἰς τὰς ἀραβικὰς χεῖρας.